

Utredning om sosiale tiltak og aktivitetstiltak til brukere som bor i bogrupper og bofellesskap

Innledning	3
Tjenestene som tiltaket gjelder	3
Bofellesskap og bogrupper for personer med utviklingshemming	3
Beboerne i bofellesskap og bogrupper	4
Sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap og bogrupper	4
Dagsentertilbud for personer med utviklingshemming	5
Beboere i bofellesskap og bogrupper som benytter dagsentertilbudet	8
Seniorsenter	8
Beboere som benytter seniorsenteret	8
Støttekontakt for personer med utviklingshemming	8
Støttekontakt til beboere i bofellesskap og bogrupper	9
Varig tilrettelagt arbeid (VTA, VTA-O)	9
Beboere i bofellesskap og bogrupper med VTA, VTA-0	10
Kulturtjenester og - tilbud til utviklingshemmede	10
Handlingsrom for organisering av sosiale tiltak og aktiviteter til beboere i bofellesskap/bogrupper	10
Mål og forslag til tiltak	13
Aktuelle tiltak	13
Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrupper får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrupper i stedet for tjenesten støttekontakt	13
Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper	14
Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper i stedet for dagsenter	14
Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager	15
Vurderinger av alternativer og tiltak	15
Alternativ 0: Ingen endringer fra dagens praksis for bruk av støttekontakt	15
Alternativ 0: Ingen endringer fra dagens praksis for bruk av dagsenter	16
Alternativ 1: Endre dagens tildelingspraksis for sosiale tiltak og aktiviteter som er vedtaksbaserte	17

Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrunder får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder i stedet for tjenesten støttekontakt	17
Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrunder	18
Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrunder	18
Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager.....	20
Økonomisk gevinstberegning	21
Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrunder får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder i stedet for tjenesten støttekontakt	21
Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrunder	21
Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrunder	21
Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager.....	22
Hvilket tiltak anbefales, og hvorfor?.....	22
Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrunder får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder i stedet for tjenesten støttekontakt	22
Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrunder	23
Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrunder i stedet for dagsenter.....	23
Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager.....	24
Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?	24
Vedlegg:.....	24

Innledning

Bergen kommune må igangsette flere tiltak for å sikre økonomisk bærekraft og sørge for at personellressursene brukes der de trengs mest.

Kommunen har ansvar for å sørge for at alle innbyggere som trenger helse- og omsorgstjenester, får dette. Kommunen har ansvar for å organisere tjenestene ut fra lokale forhold og behov, og innenfor de rammer og muligheter kommunen til enhver tid har. Tjenestene må organiseres slik at de kan imøtekomme nødvendige behov både hos de som får tjenester i dag, men også for fremtidige brukere.

Denne saken gjelder sosiale tiltak og aktivitetstilbud for beboere i privatinitierte bogrupper og bofellesskap for psykisk utviklingshemmede. Med sosiale tiltak og aktivitetstilbud menes i denne utredningen alle aktiviteter som bidrar til å skape meningsfylt innhold i hverdagen, både sosiale tiltak og aktivitetstilbud, kulturelle aktiviteter og fysiske aktiviteter/ idrett.

Alle som trenger nødvendig bistand til sosiale tiltak og aktiviteter skal få det. Tiltakene som foreslås i utredningen, går ut på at kommunen gjør noen endringer i måten vi organiserer sosiale tiltak og aktiviteter til beboere i bofellesskap og privatinitierte bogrupper.

I denne saken utredes følgende forslag til tiltak:

- Beboere i bofellesskap/bogrupper får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/ bogrupper i stedet for tjenesten støttekontakt
- Beboere i bofellesskap/bogrupper som i liten grad kan nyttiggjøre seg et dagsentertilbud vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper
- Eldre beboere i bofellesskap/bogrupper vil få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper i stedet for dagsenter
- Beboere i bofellesskap/bogrupper kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager

Når det i utredningen brukes begrepet beboer(-e) menes alltid beboer(-e) i bofellesskap og bogrupper.

Tjenestene som tiltaket gjelder

Bofellesskap og bogrupper for personer med utviklingshemming

Bergen kommune har ulike botilbud for personer med utviklingshemming. Botilbudene består av bofellesskap (kommunalt eide og privat-ideelle) og privatinitierte bogrupper. I bofellesskapene leier beboere bolig. I bogruppene eier beboerne boligene sine.

De kommunale bofellesskapene er organisert i syv botjenester som dekker ulike geografiske områder. Botjenestene består av til sammen 81 bofellesskap. Bofellesskapene har ulik utforming og størrelse. Bofellesskapene varierer i størrelse, fra 3 til 16 beboere.

De privat-ideelle bofellesskapene drives av Stiftelsen Virksomheten Helgester (i Fana bydel), Rostadheimen bofellesskap (i Arna bydel) og Stiftelsen Konow (i Årstad bydel). Det bor 47 brukere i de privat-ideelle bofellesskapene. Kommunen fattet enkeltvedtak om helse- og omsorgstjenester til beboerne, og tjenestene driftes av de privat-ideelle selv, som mottar finansiering fra kommunen.

Driften av helse- og omsorgstjenester til beboere i de private bogrupperne er organisert i én byomfattende tjeneste med 15 bogrupper.

Bofellesskapene og bogrupperne har tilknyttet stedlig personell som arbeider turnus og som yter tjenester til beboerne, herunder bistand med sosiale tiltak og aktiviteter. Den enkelte beboer får enkeltvedtak om helse- og omsorgstjenester etter søknad og vurdering av behov.

Beboerne i bofellesskap og bogrupper

Det bor for tiden 685 beboere i bofellesskap/bogrupper i kommunen. Flesteparten er i alderen 18-66 år. 76 av beboerne er 67 år og eldre.

Forventet levealder for mennesker med utviklingshemming har økt de siste tiårene. Samtidig er gjennomsnittlig levealder for personer med utviklingshemming fortsatt vesentlig kortere enn for befolkningen ellers. Funksjonsnedsettelse, hendelser i livsløpet, kroniske sykdommer, medisiner og behandling kan føre til tidlig aldring for mennesker med utviklingshemming.¹

Beboere i bofellesskap/bogrupper har ulike interesser og behov. Noen har omfattende behov for hjelp og bistand i hverdagen. Andre har middels behov for hjelp, mens noen klarer mye selv med litt bistand og tilstedeværelse fra personalet.

I noen bofellesskap/bogrupper kan flere beboere ha sammenfallende bistandsbehov, mens det i andre kan det være store variasjoner i hjelpebehov. Beboere i et bofellesskap/bogruppe kan være i samme eller i ulike livsfaser.

Sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap og bogrupper

I forbindelse med utredningen har vi sendt en spørreundersøkelse til 91 avdelingsledere for de kommunale bofellesskapene/private bogrupperne i Etat for tjenester til utviklingshemming. Vi har spurt om ulike sosiale tiltak og aktivitetstilbud i og utenfor bolig til personer som bor i bofellesskap og bogrupper i Etat for tjenester til utviklingshemmede (ETTU). Lederne har svart på spørsmålene ut fra sitt perspektiv.

75 avdelingsledere svarte og alle botjenestene er representert i svarene.²

Oppsummert ser det ut som at:

- 65 av 75 avdelingsledere oppgir at bofellesskapene/ bogrupperne har fellesarealer som kan benyttes til sosiale tiltak/aktiviteter.³

¹ Kilde: Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming, kap. Livsfase og overganger.

² Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen

³ Se vedlegg1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 7

- 63 avdelingsledere svarer at fellesarealene faktisk brukes til sosiale tiltak og aktiviteter.⁴
- De aller fleste beboerne har et sosialt tilbud/ aktivitetstilbud i tilknytning til bofellesskapet/bogruppene. Kun tre avdelingsledere svarer at de ikke har et slikt tilbud.⁵ Tilbud gis både individuelt og i gruppe.⁶
- Ca. 70 % av avdelingslederne svarer at aktiviteter tilbys en gang i uken eller oftere.⁷ Av dem har 55 % enten daglige aktivitetstilbud eller aktiviteter flere ganger i uken.
- De fleste ledere svarer at det går med mellom 1-5 timer per uke per beboer i snitt til transport/ledsagelse til /fra aktiviteter som skjer utenfor boligen. I botjenester i Laksevåg og Årstad svarer halvparten av ledere at de bruker 4-5 timer eller mer.⁸
- Ca. en tredjedel av lederne svarer at minst halvparten av beboerne har sosiale tiltak og aktivitetstilbud med personell som eneste tilbud.⁹
- Frivillighet benyttes i liten grad som et supplement i aktivitetstilbudet til beboerne. Et mindretall av lederne svarer at det er et potensiale til økt bruk av frivillige for å gi aktiviteter til beboere.¹⁰
- Det er også et mindretall av ledere som ser muligheter å organisere sosiale tiltak og aktiviteter annerledes i bofellesskapet/bogruppen enn i dag.¹¹ Dersom de skulle organisert sosiale tiltak og aktivitetstilbud annerledes, så er det flere ledere som peker på det kunne vært mer samarbeid på tvers av bofellesskapene/bogruppene.¹²

Dagsentertilbud for personer med utviklingshemming

Dagsentertjenester er et aktivitetstilbud for personer over 18 år som har en utviklingshemming og som ikke har andre aktivitetstilbud som for eksempel videregående skole, arbeid gjennom varig tilrettelagt arbeid (VTA) eller tilpassede aktiviteter i bolig. Dagsenter er ikke en lovpålagt tjeneste, men en servicetjeneste som tildeles basert på enkeltvedtak. Plass på dagsenter tildeles ut fra kriterier som er besluttet av Bergen kommune.

Av de 1483 brukerne som har tjenester i Etat for tjenester til utviklingshemmede, har ca. 20% plass på dagsenter. Brukerne på dagsenter kommer både fra kommunale bofellesskap, privatinitierte bogrupper, egne hjem og foreldrehjem.

Bergen kommune har elleve kommunale dagsenter for personer med utviklingshemming, fordelt på ulike bydeler. Tabell 1, på neste side, gir en oversikt over kommunale dagsenter, antall brukere og hvor mange dager per uke brukere får. Tabellen viser også hvor mange beboere som har fem dager på dagsenter og hvor mange som har følgepersonell med fra bofellesskap/bogruppe når de er på dagsenter.

⁴ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 8

⁵ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 5

⁶ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 11 og 12

⁷ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 19

⁸ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 22

⁹ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 15

¹⁰ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 24, 25 og 27

¹¹ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 28

¹² Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 29

Kommunale dagsentre											
Dagsenter	Antall brukere	Antall dager per bruker					Beboere som har 5 dager per uke	Følgepersonell			
		1	2	3	4	5		1	2	3	Totalt
Arna	22	2	2	3	4	11	5	3	1		4
Eidsvåg	44	0	2	4	5	33	28	3			3
Fana	34	2	7	3	3	19	14	8	13	1	22
Laxevaag	23	0	3	5	9	6	6	1			1
Laxevaag senior	35	2	14	19	0	0	0	1			1
Nesttun	28	0	1	1	5	21	20	6			6
Kloppedalen	11	0	0	0	2	9	8	4			4
Sandviken	25	0	2	0	2	21	18	0			0
Solplassen	38	0	1	1	2	34	28	6			6
Spelhaugen	28	0	1	2	1	24	22	3			3
Tjønneren	17	1	0	7	3	6	4	8	3	1	12
Totalt	305	7	33	45	36	184	153	43	17	2	62

Tabell 1: Oversikt over kommunale dagsenter for personer med utviklingshemming, samt antall brukere og antall dager brukerne får. Kilde: Tall mottatt fra Enhet for avlastning og dagsenter 05.09.25.

Det er per september 2025 totalt 305 brukere som har en dagsenterplass (inklusive brukere som har med følgepersonell fra bolig). 61 beboere i bofellesskap/bogruppe har med seg følgepersonell med fra bolig og den tiden de er på dagsenteret. Av disse har 43 beboere 1:1 bemanning, 16 har 2:1 bemanning, og 2 beboere har 3:1 bemanning. Det er beboere som har multifunksjonshemminger og utviklingsforstyrrelser/adferdsutfordringer som oftest har behov for følgepersonell. Majoriteten av brukere som har fem dager på dagsenter per uke er beboere i bofellesskap/bogrunder.

Kommunen har også tildelingsrett til dagsenterplasser hos privatideelle stiftelser (Christiegården dagsenter med 48 plasser, Helgeseter bofellesskap sitt dagtilbud med fire plasser og fire plasser hos Konow). Disse plassene er ikke inkludert i tabellen over.

Dagsentrene har ulik fysisk utforming og størrelse, og derfor ulike muligheter til å gi tilbud til brukere som har behov for tilpasninger som for eksempel store hjelpemidler, stellebad, skjerming, egne rom og lokaler.

Noen dagsenter er spesielt tilrettelagt for rullestolbrukere og multifunksjonshemmede og er spesialisert for aktivisering rettet mot denne målgruppen.¹³

Andre dagsenter er tilpasset brukere med ulike utviklingsforstyrrelser og adferdsutfordringer. Disse dagsentrene har gjerne flere rom som brukerne kan fordele seg på og tilbyr i større grad individuelle aktiviteter.¹⁴

¹³ Dette gjelder særlig Eidsvåg-, Nesttun-, Kloppedalen-, Sandviken-, Spelhaugen-, og i noen grad Fana- dagsenter.

¹⁴ Dette gjelder særlig Tjønneren-, Fana-, Eidsvåg-, og Nesttun- dagsenter.

Noen av dagsentrene er ikke innrettet for å gi et tilbud til multifunksjonshemmede eller brukere som trenger mer plass og individuelle opplegg.

Brukerne har ulike funksjonsnivå og hjelpebehov. Dagsentertjenesten har av den grunn et mangfoldig tilbud. Innholdet på dagsenteret er ofte en kombinasjon av formingsaktiviteter, fysisk aktivitet, kreativ utfoldelse og enkel produksjon av varer og tjenester. Omsorgsnivå og interesser er utgangspunktet for utforming av dagsentertilbudet til den enkelte. Noen brukere har tilbudet sitt i grupper der de deler personalressurser. Andre brukere har behov for tettere oppfølging med et mer omfattende hjelpebehov som 1:1- eller 2:1-bemanning¹⁵ og har også et mer individuelt tilrettelagt tilbud.

Brukerne får transport til/ fra dagsenteret. I tillegg til å benytte dagsentrenes minibusser og personbiler, som kjøres av dagsenterets ansatte, kjøpes transporttjenester eksternt. I noen tilfeller benytter boligene sine biler eller brukerne sine egne biler for transport til/fra dagsenteret. Årlig bruker dagsentertjenesten 35 mill. kr på transportkostnader.

Dagens tildelingspraksis er slik at de aller fleste som søker om dagsenterplass, får enkeltvedtak om plass. Dagsentertjenesten har derfor økt sin kapasitet og dermed økonomisk forbruk år for år. Tabell 2 viser at budsjettet til dagsentertjenesten for personer med utviklingshemming har økt med nesten 55,6 mill. kr. i løpet av de siste fire årene. Budsjettet til dagsentertjenesten for utviklingshemmede var på ca. 256,48 mill. kr i 2025.

Tjeneste 23422 Dagsenter utviklingshemmede	Vedtatt budsjett 2022	Vedtatt budsjett 2023	Vedtatt budsjett 2024	Vedtatt budsjett 2025	Endring 2022-2025
ETTU	169,0	190,9	209,1	218,4	49,4
BEHO (privatideelle)	31,9	33,3	35,3	38,0	6,1
Sum	200,9	224,2	244,4	256,4	55,5

Tabell 2: Utvikling vedtatt budsjett for tjenesten «Dagsenter utviklingshemmede» - inklusive lønns- og prisvekst. Tall i millioner.

Nedre aldersgrense for å få dagsenterplass er 18 år. Hvert år kommer det mellom 15-20 nye brukere som får dagsentertilbud. Det er ingen øvre aldersgrense for når det er naturlig for beboere å slutte på dagsenter og i stedet få aktiviteter i bofellesskap/bogrupper. Pr. September 2025 har 49 beboere i aldersspennet 58 – 83 år dagsenterplass.

I kommunen sin temaplan for tjenester til personer med utviklingshemming «Et helt liv med mening, vekst og utvikling» kommer frem at det har vært en vekst i nye brukere til dagsentrene. Veksten forventes å holde fram. Dette har medført, og vil medføre, behov for tilførte økonomiske ressurser til Etat for tjenester til utviklingshemmede for realisering av dagsentertilbud til nye brukere. Bevilgninger er nødvendig for å muliggjøre fortløpende plass i dagsenter til nye søkere som ikke har andre aktivitetstilbud på dagtid.¹⁶

¹⁵ 1:1 bemanning = en ansattressurs per bruker, 2:1 bemanning= to ansattressurser per bruker og 3:1 bemanning = tre ansatte per bruker.

¹⁶ Kilde: «ET HELT LIV MED MENING, VEKST OG UTVIKLING» kapittel 7.1. Temaplan for tjenester til personer med utviklingshemming 2018-2028, vedtatt januar 2024.

Beboere i bofellesskap og bogrupper som benytter dagsentertilbudet

Per 01.01.2025 hadde 310 beboere i bofellesskap/bogrupper en dagsenterplass (hos kommunale eller privat-ideelle dagsenter). Dette utgjorde 73,5% av alle brukerne av dagsentertjenesten.¹⁷

Tabell 1 viser at 153 beboere har plass fem dager per uke. Vel halvparten av beboere som har dagsentertilbud er på dagsenter fem dager per uke. Et klart unntak gjelder for beboere som har plass på Arna dagsenter. Arna dagsenter har over tid hatt som praksis å tildele inntil fire dager, for å klare å gi flest mulig et tilbud innenfor dagsenterets kapasitet.

Dagens tildelingspraksis innebærer også at beboere kan ha både dagsentertjenester og støttekontakt. 104 beboere i bofellesskap/bogrupper har både dagsentertilbud og støttekontakt. De fleste som har begge disse tjenestene, er i aldersgruppen 18-49 år og bor i privatinitierte bogrupper.

Seniorsenter

Kommunen har et byomfattende seniorsenter for personer med utviklingshemming. Det ligger på Laksevåg i tilknytning til Laksevåg dagsenter.

Per 25.08.2025 har 34 brukere i alderen 55-83 år enkeltvedtak om plass her. 12 av dem er i aldersgruppen 55-69 år, 18 i alderen 70-79 år, og fire er 80 år og eldre.

Beboere som benytter seniorsenteret

25 av de 34 brukerne av seniorsenteret er beboere i bofellesskap/ bogrupper. 17 av dem har enkeltvedtak om plass tre dager i uken, og de resterende åtte har enkeltvedtak om plass to dager i uken.

Det er for tiden åtte personer på venteliste til plass på seniorsenteret.¹⁸ Av disse er fem beboere i bofellesskap/bogrupper, mens tre bor utenfor bofellesskap/bogrupper.

13 beboere i bofellesskap/bogrupper, har både enkeltvedtak om støttekontakt og seniorsenter.

Støttekontakt for personer med utviklingshemming

Støttekontakt er en kommunal tjeneste¹⁹ som har til hensikt å hjelpe personer som trenger hjelp for å få en meningsfull fritid og samvær med andre.²⁰ Støttekontakt-tjenesten er vedtaksbasert og tildeles ut fra kriterier som er besluttet av Bergen kommune. I enkeltvedtaket står det hvor mange timer brukene tildeles, og varigheten på vedtaket.

¹⁷ Kilde: Profil per 01.01.2025 (kode: *DASPU*, *DASPU0*, *DASPU1*, *DASPU3*, *DASPU4*, *DASPU5*, *DASPUF*)

¹⁸ Kilde: Profil, rapport venteliste per 05.09.25

¹⁹ Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (HOL) § 3-2 nr.6 b, og Lov om pasient- og brukerrettigheter § 2-1a.

²⁰ [Prop. 91 L \(2010–2011\) - regjeringen.no](#)

Dagens kriterier er at:

- Personen er over åtte år, med utviklingshemming, psykiske lidelser og/eller fysisk funksjonshemming.
- Personen er sosialt isolert og/eller ikke har en meningsfull fritid.
- Personen ikke klarer å delta på fritidsaktivitet uten assistanse.²¹

En støttekontakt kan tilby sosialt samvær og følge til ulike fritidsaktiviteter. Tjenesten blir tilpasset brukernes ønsker, behov og forutsetninger. Tjenesten kan gis som et individuelt tilbud og eller som et gruppetilbud. Å være støttekontakt krever ingen formell utdanning, kun at en er personlig egnet.

534 personer med utviklingshemming har enkeltvedtak om støttekontakt, hvorav 301 (56%) bor i eget hjem/foreldrehjem. De øvrige 43% bor i bofellesskap/ bogrupper.²²

Støttekontakt til beboere i bofellesskap og bogrupper

233 beboere i bofellesskap og bogrupper hadde enkeltvedtak om støttekontakt ved årsskiftet. De fleste var i aldersgruppen 18-49 år og bodde i private bogrupper.²³ De som har tjenesten, tildeles vanligvis 3,0- 3,3 timer støttekontakt per uke.

Det er avdelingsledere i bofellesskap/bogrupper som rekrutterer og følger opp støttekontaktene til de beboerne som har enkeltvedtak på tjenesten. Å rekruttere, lære opp, og beholde støttekontakter er utfordrende, og det krever mye administrativt arbeid. Oppgavene innebærer blant annet søknadsbehandling, innhenting av politiattest, intervjuer og sjekk av referanser, koplingsmøter og kontraktinngåelse. Når en støttekontakt slutter, starter samme rekrutteringsprosess på nytt.

En spørreundersøkelse²⁴ blant avdelingsledere i bofellesskap/ bogrupper, viser at flesteparten av beboere som har enkeltvedtak om støttekontakt, har fått tjenesten iverksatt. Noen beboere har imidlertid enkeltvedtak som ikke er iverksatt. Oppgitte årsakene er at avdelingene ikke har lyktes med å rekruttere passende støttekontakt, at støttekontakt har sluttet, og det jobbes med å rekruttere ny. Mange støttekontakter er studenter som påtar seg oppdrag for en begrenset periode, og en del gir også tilbakemelding på at det er for dårlig betalt.

Varig tilrettelagt arbeid (VTA, VTA-O)

VTA står for Varig tilrettelagt arbeid, og en VTA-arbeidsplass er en type arbeidsplass som er spesielt tilrettelagt for personer som har behov for varig støtte i arbeidslivet. VTA-O er et arbeidsmarkedstiltak for personer med uføretrygd som har mulighet til å jobbe i en ordinær virksomhet (altså ikke i en skjermet bedrift), men som fortsatt trenger tilrettelagte arbeidsoppgaver, tett oppfølging og en trygg og stabil arbeidssituasjon.²⁵

²¹ Dokument «EHT Kriterier for tildeling av pleie og omsorgstjenester i BEHO», ID 1711 - BkKvalitet

²² Kilde: Aktivitetsrapport i Profil per 1.1.2025

²³ Kilde: Aktivitetsrapport i Profil, per 1.1.2025

²⁴ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelse

²⁵ Kilde: Copilot

I denne utredningen vurderes ikke arbeidstiltak i seg selv. Det er likevel slik at det å ha et arbeid å gå til, bidrar til meningsfulle hverdager og sosiale fellesskap. På den måten kan et VTA eller VTA-O tilbud føre til at en har mindre behov for andre sosiale tilbud fra kommunen.

Beboere i bofellesskap og bogrupper med VTA, VTA-0

Totalt har 119 av beboerne i bofellesskap/ bogrupper et arbeidstiltak. 101 beboere har en VTA plass og 18 har en VTO plass. De aller fleste er i aldersgruppen 18-49 år (83 beboere), men det er også noen i alderen 50-66 år (33 beboere).²⁶

Kulturtjenester og - tilbud til utviklingshemmede

Etat for bibliotek og kultur i Bergen har ansvar for en rekke av kommunens kulturtjenester og- tilbud. Tjenestene er ikke del av vurderingene i denne utredningen, men det er relevant å gi en kort omtale i utredningen. Dette fordi ett av ansvarsområdene er aktivitets- og kulturtilbud for personer med utviklingshemming. Et annet er veiledning, og samarbeid om ulike aktiviteter og arrangementer i regi av frivillig kulturliv i bydelene.

Kulturetaten gir ut *Infoposten* som er et magasin om kultur- og idrettsaktiviteter for personer med utviklingshemming og en kulturkalender for fritidsaktiviteter:

- Klubber og kreative verksteder
- Musikk
- Dans, musikk og teater
- Faste kultur- og fritidsaktiviteter i privat eller frivillig regi

Kulturetaten har flere klubbledere som er ansatt for å drifte kommunale aktivitetstilbud for personer med utviklingshemming.²⁷

Handlingsrom for organisering av sosiale tiltak og aktiviteter til beboere i bofellesskap/bogrupper

Kommunens handlingsrom ved tildeling og organiseringen av helse- og omsorgstjenester som skal dekke behov for sosiale tiltak og aktiviteter bestemmes av lov, nasjonale veiledere og konvensjoner.²⁸

FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsett funksjonsevne (CRPD) skal sikre at personer med funksjonsnedsettelse får oppfylt sine menneskerettigheter. Norske myndigheter har vært forpliktet til å følge CRPD siden Norge ratifiserte den i 2013 og til å sørge for at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan leve et selvstendig liv og delta i samfunnet på lik linje med andre. CRPD er ikke norsk lov som sådan, men er innarbeidet i norsk rett via såkalt transformasjon. Det betyr at allerede eksisterende

²⁶ Kilde: Profildata, per 1.1.2025

²⁷ Nykronen kreative veksted, Megakoret og Grip musikken.

²⁸ Se vedlegg 2: Utredning vedrørende handlingsrom – sosiale tiltak og aktiviteter

lovgivning er vurdert og tilpasset til konvensjonen uten at bestemmelsene i CRPD i seg selv er gjort til norsk lov²⁹.

Hovedregelen i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1 er at kommunen selv bestemmer hvordan de kommunale tjenestene blir organisert og hvilken tjeneste eller kombinasjon av tjenester som den enkelte skal få tilbud om. Forutsetningen er at summen av tjenestene som tilbys oppfyller kravet om nødvendige helse- og omsorgstjenester, og at de er forsvarlige. Det betyr at tjenestene og måten de ytes på skal følge god faglig praksis.³⁰

Pasient - og brukerrettighetsloven § 2-1 fastsetter at alle brukere og pasienter (herunder også beboere i bofellesskap/bogrunder) har rett til nødvendig hjelp, men ikke til en bestemt tjenesteform med mindre det er den eneste måten å gi nødvendig hjelp på. For å ivareta bestemmelsen i § 2-1 skal kommunen³¹:

- Gjøre en konkret individuell helsefaglig og/eller sosialfaglig vurdering av behov. I vurderingen må behovet til den enkelte veies opp mot fellesskapets behov, og det kan legges vekt på kommunens økonomiske ressurser.
- Kommunen kan ikke la være å gi tjenester eller gi tjenester som ikke holder god faglig god praksis (gå under en minstestandard) under henvisning til dårlig økonomi.
- Den enkelte har ikke krav på en bestemt type tjeneste fra kommunen. Kommunen må vurdere og beslutte hva slags hjelp som skal tilbys ut fra de tilbudene og ressursene kommunen har.
- Kommunen står ikke helt fritt, da kommunen skal ta hensyn til den enkeltes ønsker og synspunkter. Dette gjelder særlig ved utforming av tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 nr. 6 hvor det skal legges stor vekt på hva brukeren mener, jf. pasientrettighetsloven § 3-1.

Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 gir kommunen et fritt skjønn til å velge mellom ulike tjenester eller handlingsalternativer for å imøtekomme nødvendige hjelpebehov.

Kommunen har en noe større adgang til å selv velge mellom ulike måter å organisere omsorgstjenester på, enn helsetjenester. Dette følger av pasient- og brukerrettighetsloven § 7-7 som gir Statsforvalteren som klageinstans større prøvingsadgang med kommunens frie skjønn i saker om helsehjelp sammenlignet med andre saker.³² Omsorgstjenester kan for eksempel være personlig assistanse til fritidsaktiviteter eller støttekontakt.

Helse- og omsorgstjenesteloven bruker ikke begrepene «sosiale tiltak og aktivitetstilbud» men pålegger i § 3-2 kommunen å ha tilbud om en rekke tjenester, blant annet tilbud om støttekontakt. Helse- og omsorgstjenesteloven § 1-1 slår fast at det å sikre «at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og ha en aktiv og meningsfull tilværelse i fellesskap med andre» er et formål med kommunens helse- og omsorgstjenester.

²⁹Bufdir.no

³⁰ Fra 5.1 Kommunen sine plikter i Prop 66 L (2018-2019) Endringer i helse- og omsorgstjenestelova (dagaktivitetstilbud til heimebuande personar med demens)

³¹ Lovforarbeidene til helse- og omsorgstjenesteloven (Prop. 91.L (2010-2011) Kapittel 29.5.2 gir en dekkende redegjørelse for innholdet i bestemmelsen i pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 som også peiler kommunens plikt etter helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1, jf. § 3-2.

³² Pasient- og brukerrettighetsloven § 7-7 og Prop. 91L (2010-2011) pkt. 34.7.9.

Støttekontakt er et eksempel på én måte kommunen kan organisere personlig assistanse på. Et annet eksempel er bistand fra kommunens personell til aktiviteter. Aktiviteter kan gis individuelt eller organiseres i grupper, eller gjennom frivillige organisasjoner. Formålet er å hjelpe den enkelte til en meningsfull fritid og samvær med andre.³³ Støttekontakt er en tjeneste som skal være omfattet av kommunens tilbud. Det innebærer at alle må kunne søke om støttekontakt, uavhengig av diagnose eller andre gruppeinndelinger, jf. forbud mot diskriminering³⁴.

«Dagsenter» er ikke en tjeneste kommunen skal tilby etter loven. Heller ikke helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 første ledd nr. 7 «Dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens», er å forstå som at kommunen skal ha dagsenter spesielt som en av sine ytelser.

Kommunen skal sørge for at forholdene legges til rette for minst mulig bruk av tvang. I tilfeller der aktivitet, mening og sosialt fellesskap påvirker behovet for tvang vil denne bestemmelsen ha betydning for handlingsrommet. Det vises til at kommunen i helse- og omsorgstjenesteloven kap. 9 er gitt plikt til å forebygge bruk av tvang og makt overfor mennesker med utviklingshemming. Kap. 9 inneholder omfattende bestemmelser om når tvang kan brukes og hvordan dette skal foregå og følges opp.

Den nasjonale veilederen *Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming* (Helsedirektoratet) har et kapittel med overskriften «Kommunen skal legge til rette for at personer med utviklingshemming kan ha en aktiv og meningsfylt tilværelse. Det fremgår av veilederen at «Når det står «skal» eller «må» i teksten betyr det at kravet enten er lov- eller forskriftsfestet, eller så tydelig faglig forankret at det sjelden vil være forsvarlig ikke å gjøre som beskrevet. I kapittelet står det:

Kommunen skal legge til rette for at den enkelte deltar i og mestrer dagliglivets gjøremål. Dagliglivets gjøremål skal forstås bredt, og omfatter blant annet: (...)

- *arbeid eller et aktivitetstilbud på dagtid*
- *fysisk aktivitet*
- *holde seg orientert og være aktiv ut fra eget engasjement og interesser*
- *deltakelse i fritidsaktiviteter, kultur- og musikkaktiviteter, tros- og livssynssamfunn, politikk og samfunnsliv*
- *transport*

I tillegg til det som står over gjelder det også prosessuelle regler for hvordan kommunen skal gå fram i valg og utforming av tjenester som skal dekke behov for aktiviteter, som blant annet kravene til medvirkning, enkeltvedtak og andre saksbehandlingsregler etter pasient- og brukerrettighetsloven og forvaltningsloven. Kommunen må også ha system for å planlegge, budsjettere og følge opp at tjenestene ivaretar behovene hos beboere.

³³ Lovforarbeidene til helse- og omsorgstjenesteloven (Prop. 91.L (2010-2011), merknader til § 3-2 første ledd nr. 6

³⁴ Likestillings- og diskrimineringsloven § 8 jf § 6.

Mål og forslag til tiltak

Hensikten med Tildelings- og utmålingsprosjektet, som denne utredningen er en del av, er å foreslå tiltak som kan gi mer bærekraftige helse- og omsorgstjenester, uten at det går på bekostning av et faglig forsvarlig tjenestetilbud. Mål og forslag til tiltak må sees i sammenheng med at Bergen kommune hadde et økonomisk merforbruk på 715 mill. kr. i 2025.

Mål 1: Økonomisk besparelse ved å redusere kostnader til støttekontakt for beboere i bofellesskap/bogrunder

For å nå målet vil beboere i bofellesskap/bogrunder som hovedregel få et sosialt tilbud/aktivitetstilbud i bofellesskapet/ bogruppen i stedet for tjenesten «støttekontakt» (tiltak 1).

Mål 2: Motvirke ytterligere kostnadsvekst i dagsentertjenesten og frigi eventuell restkapasitet som gir økonomiske besparelser

Budsjettet til dagsentertjenesten har økt med 27,7% i perioden 2022-2025. Dette forklares med at tilkomsten av nye brukere er større en frafallet. Dermed øker brukermassen og de økonomiske kostnadene. Forslag til tiltak:

Beboere i bofellesskap/bogrunder som i liten grad kan nyttiggjøre seg en dagsenterplass, vil i stedet få sosiale tiltak og aktivitetstilbud i bofellesskap/bogrunder (tiltak 2).

Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrunder (tiltak 3).

Beboere kan få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager (tiltak 4).

Aktuelle tiltak

Alternativ 0: Ingen endringer fra dagens praksis

Alternativ 1: Endre dagens tildelingspraksis for sosiale tiltak og aktiviteter som er vedtaksbaserte. Arbeidsgruppen har identifisert følgende tiltak som vi mener er aktuelle:

Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrunder får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder i stedet for tjenesten støttekontakt

Tiltaket innebærer at beboere i bofellesskap og bogrunder som hovedregel ikke har støttekontakt. Alle beboere får i stedet et forutsigbart og godt sosialt tilbud/aktivitetstilbud i tilknytning til egen bolig/nærmiljø. Administrativ tid som i dag brukes på å rekruttere og følge opp støttekontakter, brukes i stedet på å organisere sosiale tilbud/ aktivitetstilbud for beboerne. Stedlig bemanning får ansvaret for å planlegge tilbudet og sørge for at alle beboerne får et tilpasset sosialt tilbud/aktivitetstilbud innenfor bofellesskapets/bogrundernes rammer. Når bruker flytter inn i bofellesskap/bogruppe vil hovedregelen være at evt. gjeldende enkeltvedtak om støttekontakt revurderes og avsluttes innen et år.

Kommunen vil med dette tiltaket redusere kostnader knyttet til lønn og utlegg (kilometergodtgjørelse og utgifter til aktiviteter) til støttekontakter.

Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper

Tiltaket innebærer en endring i tildelingspraksis. Framtidige tildelinger av dagsenterplass vil, i tråd med ny nasjonale prioriteringsveileder for kommunale helse- og omsorgstjenester³⁵, balansere hensynet til beboerens forventede nytte av dagsentertilbud, betydningen tilbudet har for hans/hennes mestring og funksjon, og hensynet til dagsentertjenestene sine ressurser. De som ikke får dagplass, får aktiviteter i bofellesskap/bogrupper. Tiltaket medfører at:

- Beboere, som av ulike grunner har lite utbytte av tilbudet, ikke opptar kapasiteten på dagsentrene.
- Nye og yngre personer med utviklingshemming, som ikke har annet dagtilbud og trenger plass på dagsenter, prioriteres til dette tilbudet.
- Dagsentertjenesten holder seg innenfor tildelte økonomiske rammer.

Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper i stedet for dagsenter

Tiltaket innebærer at eldre beboere vil få aktivitetstilbud i bofellesskap/bogrupper i stedet for på dagsenter og seniorsenter. Eldre beboere trapper gjerne ned bruken av dagsentertilbudet de siste årene før de slutter på dagsenter. De har ikke alltid det samme utbytte av dagsenteret som tidligere.

I dag er det ikke en øvre aldersgrense for bruk av dagsenter og seniorsenter. Det er flere eldre beboere på dagsenter og seniorsenter, som kunne fått sosiale tiltak og aktiviteter i bolig i stedet. Per september 2025 er det 29 beboere som er 62 år og eldre, og har dagsentertilbud. Disse fordeler seg på fem dagsenter, i tillegg til Laxevaag seniorsenter. De har fra 2-5 dagers uke på dagsenter. I gjennomsnitt har denne gruppen tre dagers uke på dagsenter, som reflekterer en naturlig nedtrapping av aktivitetsnivået i hverdagen.

En øvre aldersgrense på 62 år vil skape langt større forutsigbarhet og gjøre det lettere å planlegge for overganger fra dagsenter til aktiviteter i bolig for både beboere og tjenestene.

Tabell 3 gir oversikt over hvor mange beboere på dagsentertjenesten (inkl. seniorsenteret) som er 62 år eller eldre hvert år i perioden 2025- 2030, og som vil slutte som følge av alder:

År	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Beboere 62 år og eldre	29	2	6	3	9	4

Tabell 3: Antall beboere i bofellesskap/bogrupper som er 62 år eller eldre for perioden 2025-2030. Basert på telling av antall beboere som har plass på dagsenter/seniorsenter per september 2025.

Tiltaket innebærer også at eldre beboere ikke får plass på seniorsenteret dersom de trapper ned og slutter på dagsenteret før de når den øvre aldersgrensen. De får i stedet aktiviteter i bofellesskap/bogrupper.

³⁵ Kilde: Prioriteringer i kommunale helse- og omsorgstjenester (Helsedirektoratet, april 2025)

Forslaget om en øvre aldersgrense for beboere på dagsenter og seniorsenter, samt forslaget om at eldre beboere som trapper ned og avslutter på dagsenter før aldersgrensen ikke får plass på seniorsenteret, vil redusere antallet brukere på seniorsenteret og tilstrømmingen av nye brukere til seniorsenteret betraktelig. Dersom tiltak 3 gjennomføres, vil det medføre muligheter for økonomisk besparelse ved at driften av seniorsenteret kan avvikles. Dette kan gjennomføres ved at de ni (+3 på venteliste) eldre hjemmeboende brukerne som i dag benytter seniorsenteret, får tilbud et annet sted. Dette ligger imidlertid utenfor arbeidsgruppens mandat å forfølge. Tiltaket innebærer:

- Eldre beboere som ønsker/ trenger det får sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/ bogrupper.
- Nye og yngre personer med utviklingshemming, som ikke har arbeid, skole eller annet dagtilbud og som trenger plass på dagsenter, prioriteres til dagsenterplass
- Dagsentertjenesten holder seg innenfor tildelte økonomiske rammer.

Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager

Tiltaket gjennomføres for det første ved at beboere som har fem dager per uke på dagsenter kan få redusert tilbudet med én dag, til fire dager. Beboere som i dag har 5 dager på dagsenter vil få sitt dagsentertilbud re-vurdert gjennom individuelle vurderinger hvor hensynene nytte, behov og ressurser inngår. For en andel av beboere vil tilbudet kunne reduseres fra 5 til 4 dager.

Tiltaket gjennomføres også ved nye fremtidige tildelinger slik at det kan gis inntil fire dager, i stedet for fem dager per uke. For personer som flytter inn i bofellesskap/bogrupper og som alt har 5 dager på dagsenter, så medfører tiltaket at det vil skje re-vurderinger og at utmålingen vil endres fra fem til fire dager per uke innen ett år etter innflytting. For beboere i bofellesskap/bogrupper som ikke har dagsentertjenester fra før og som skal starte, så vil hovedregelen være at det utmåles fire dager. Tiltaket vil:

- Frigjøre kapasitet i dagsentertjenesten for å kunne gi plass til flere og nye brukere innenfor rammene
- Prioritere brukere av dagsentertjenester som bor utenfor bofellesskap/bogrupper
- Tiltaket vil eventuelt også kunne frigjøre en restkapasitet som kan gi grunnlag for fremtidige økonomiske besparelser.

Vurderinger av alternativer og tiltak

Alternativ 0: Ingen endringer fra dagens praksis for bruk av støttekontakt

Fordeler:

- Beboere får større valgfrihet dersom de kan velge om de vil ha støttekontakt, aktiviteter i bofellesskapet/bogrupper, eller begge deler.
- Beboere får i stor grad mulighet til å dekke individuelle behov og interesser når de har én-til-én hjelp.

- Beboer kan i større grad bestemme når aktivitetstilbud skal gis (dag, kveld eller helg).
- Støttekontakttjenesten er rimelig for kommunen, forutsatt at støttekontakten er oppdragstaker og ikke arbeidstaker.
- Dersom støttekontaktene er oppdragstaker, slipper kommunen å ha ansvar for å sette inn vikarer ved sykdom, ferier o.l.⁶

Ulemper:

- Noen beboere må vente på å få iverksatt tjenesten, fordi det kan være vanskelig å rekruttere og beholde støttekontakter.
- Beboere får ikke tjenesten når støttekontakten har ferie eller er syk.
- Kommunen bruker en del administrative ressurser på å finne og følge opp støttekontakter.
- Kommunen kan ikke gå god for kvaliteten i gjennomføringen av tjenesten fordi støttekontaktene hovedsakelig er oppdragstaker.
- Støttekontakt er forventet å bli en dyrere tjeneste når kontrakter for fast ansettelse i større grad tas i bruk for støttekontakter.
- Tjenesten er alt i alt mer kostnadskreven enn om aktivitetene og det sosiale tilbudet gis av bemanningen som uansett er til stede i bofellesskapet/ bogrupper.

Alternativ 0: Ingen endringer fra dagens praksis for bruk av dagsenter

Fordeler:

- De aller fleste beboere får dagsentertilbud i det omfang de selv ønsker. De kan velge å være hele eller deler av dagen, og de kan i stor grad velge hvor mange dager i uken de ønsker.
- Ingen øvre aldersgrense på dagsentertilbudet. Eldre beboere kan ha-dagsentertilbudet så lenge de ønsker og klarer å benytte det tilbudet.
- Dagsentertjenesten reserverer rom for de som trenger skjerming og stiller med ekstra personalet til de som trenger 2:1 bemanning eller mer.

Ulemper:

- Dagsentertjenestene trenger økt budsjett for å lønne mer personell og finansiere transport for beboere, for å klare å gi nye et dagsentertilbud. Dagsentertjenesten må holde fram med å øke kapasiteten og kostnadsrammene årlig.
- Totaltallet på brukere på dagsentrene vil øke, noe som kan virke negativt inn på kvaliteten i tjenestetilbudet og gi plassutfordringer
- Forventninger fra beboere om å få og få beholde dagsenterplass kommer i praksis i motstrid til kommunens behov for å ha en bærekraftig dagsentertjeneste. Det oppstår derfor behov for at noen beboere slutter på dagsenter eller reduserer dagene sine. Det kan skje bråe endringer uten god tid for beboere til å forberede seg. Tilsvarende kan det bli lite tid til planlegging og gode prosesser for personalet både i bofellesskap/bogrupper og i dagsentertjenestene

Alternativ 1: Endre dagens tildelingspraksis for sosiale tiltak og aktiviteter som er vedtaksbaserte.

Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrunder får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder i stedet for tjenesten støttekontakt

Fordeler:

- De aller fleste beboerne har allerede et sosialt tilbud/ aktivitetstilbud i tilknytning til bofellesskapet/bogrunderne.³⁶
- Beboere får tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunderne, av personalet som kjenner den enkeltes behov.
- Beboere får kontinuerlige og forutsigbare aktivitetstilbud gjennom hele året fordi stedlig personalet alltid er til stede og kan ivareta oppgaven, i motsetning til støttekontakter som har fravær ved ferie, sykdom etc.
- Mange beboere har alt tilbud om aktiviteter i bofellesskap/bogrunder og på dagsenter
- Kommunen får benyttet personalet mest mulig effektivt, fordi stedlig bemanning uansett er i bofellesskapet.
- Beboere slipper å vente på å få iverksatt tilbud om aktiviteter og sosiale tiltak. Det kan være ventetid på å få støttekontakt.
- Et mer likeverdig utformet aktivitetstilbud, ved at beboere får tilbud om aktiviteter og sosiale tiltak i bofellesskap/bogrunder. Det er et mindretall som får tilbud om støttekontakttjeneste.
- Kommunen sparer kostnader til lønn, utlegg og kilometergodtgjørelse for støttekontakter
- Kommunen bruker mindre tid på å administrere støttekontakttjenesten, skaffe og følge opp støttekontakter

Ulemper:

- Beboere vil kunne oppleve å få et redusert tilbud eller et tilbud som er annerledes enn det de foretrekker.
- Beboere kan miste en etablert relasjon ved opphør av støttekontakt.
- Beboere kan i mindre grad bestemme selv når aktiviteten kan gjennomføres.
- Beboere som ikke finner sammen med andre beboere i bofellesskapet/bogrunderen kan ha færre muligheter til aktiviteter og sosiale tiltak med andre
- Det vil være forskjeller på hvilke aktiviteter bofellesskap/bogrunder tilbyr.
- Pårørende kan ha forventning om at personalet skal kompensere for bortfall av støttekontakt med økt aktivitetstilbud, selv om beboere alt har sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder³⁷
- Stedlig bemanning i bofellesskap/bogrunder kan oppleve det negativt at flere oppgaver pålegges dem og at praksis endres.

³⁶ Se vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen, svar på spørsmål nr. 5

³⁷ Se vedlegg 1: Resultat fra spørreundersøkelse, svar på spørsmål nr. 5

Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper

Fordeler:

- Hensynet til en bærekraftig dagsentertjeneste kan lettere ivaretas ved at tjenesten tildeles beboere som har utbytte av tilbudet på dagsenteret. Frigjør kapasitet som kan brukes til nye dagsenterbrukere som har større utbytte av tilbudet.
- Det vil gi en mer forutsigbarhet i drift av bofellesskap/bogrupper og på dagsenter, da beboere som av ikke har særlig utbytte av dagsentertilbudet gjerne vil ha varierende oppmøte/fravær.
- Beboere som har lite utbytte av dagsenterplassen slipper belastningen med transport til og fra, samt å forflytte seg mellom bolig og dagsenter.
- Beboere kan få tilbud om aktiviteter i bofellesskap/bogrupper i stedet for dagsenter.

Ulemper:

- Bruk av dagsenter blir behovsprøvd, som vil medføre at ikke alle vil få et dagsentertilbud.
- Beboere vil kunne få et mindre/smalert tilbud enn det de får på dagsentrene.
- Bofellesskap/bogrupper må i større grad legge til rette for aktiviteter som ikke får dagsenterplass. Det kan medføre behov for økt bemanning, eller behov for å organisere aktiviteter annerledes enn i dag, f.eks. gjennom frivillige aktører.
- Beboere kan oppleve det som tryggere å ha aktiviteter på dagsentrene, hvor det er kjent personalet og hvor miljøet og aktivitetene er tilrettelagt for deres behov, sammenlignet med å ta del på aktiviteter på arenaer som organiseres av andre aktører.

Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper

Forslag om innføring av øvre aldersgrense på dagsenter for beboere i bofellesskap/bogrupper:

Fordeler:

- Nye og yngre personer med utviklingshemming, som ikke har arbeid, skole eller annet dagtilbud og som trenger plass på dagsenter, prioriteres til dagsenterplass
- Kan frigjøre kapasitet på dagsenter til eldre brukere som bor utenfor bofellesskap/bogrupper og som ikke har et aktivitetstilbud.
- Eldre beboere som ønsker/ trenger det kan i stedet få sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/ bogrupper.
- Dagsentertjenesten holder seg innenfor tildelte økonomiske rammer.
- En øvre aldersgrense vil skape større forutsigbarhet og gjøre det lettere å planlegge for overganger fra dagsenter til aktiviteter i bolig for både beboere og tjenestene.
- Eldre beboere som ikke har det samme utbytte av dagsentertilbudet som tidligere slipper belastning som reiser/transport og forflytning mellom bolig og dagsenter kan innebære

- Vil redusere antall beboere på seniorsenteret. Forslaget kan gi potensialet for økonomiske besparelser ved redusert drift på seniorsenter.

Ulempe

- Dagsentertilbudet vil ikke lenger være et tilbud for alle og det kan oppleves at man mister et gode som man har hatt.
- Beboere vil kunne oppleve å få et redusert tilbud eller et tilbud som er annerledes enn det de foretrekker.
- Beboere som ikke finner sammen med andre beboere i bofellesskapet/bogruppen kan ha færre muligheter til aktiviteter og sosiale tiltak med andre
- Det vil være forskjeller på hvilke aktiviteter bofellesskap/bogrunder tilbyr.
- Pårørende kan ha forventning om at personalet skal kompensere for bortfall av dagsenterplass med økt aktivitetstilbud, selv om beboere alt har sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder³⁸
- Stedlig bemanning i bofellesskap/bogrunder kan oppleve det negativt at flere oppgaver pålegges dem og at praksis endres.
- Noen bofellesskap/bogrunder kan måtte øke bemanningen når beboere slutter på dagsenter/seniorsenter. Bemanningsøkningen vil presumtivt skje uansett på et tidspunkt når beboeren slutter på dagsenter/seniorsenter, men med en aldersgrense kan tjenestene lettere planlegges for dette i god tid.

Forslag om at eldre beboere i bofellesskap/bogrunder ikke lenger får plass på seniorsenteret dersom de slutter på dagsenter før nådd øvre aldersgrense:

Fordeler:

- Nye og yngre personer med utviklingshemming, som ikke har arbeid, skole eller annet dagtilbud og som trenger plass på dagsenter, prioriteres til dagsenterplass
- Vil spare transportutgifter, da seniorsenteret er byomfattende og beboere får transport fra ulike bydeler til /fra Laksevåg.
- Dagsentertjenesten holder seg innenfor tildelte økonomiske rammer.
- Eldre beboere som ønsker/ trenger det får sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder i stedet for. En del eldre beboere trapper også ned på dagsenteret årene før de slutter, slik at en avslutning av dagsentertjenesten blir naturlig.
- Enkelte beboere som er på seniorsenteret kan i tillegg til aktiviteter i bolig, benytte kultur-, aktivitet- og fritidstilbudene til utviklingshemmede som formidles av Etat for bibliotek og kultur.
- Vil redusere tilstrømmingen av nye brukere til seniorsenteret. Forslaget kan gi potensialet for økonomiske besparelser ved redusert drift på seniorsenter.

Ulemper:

³⁸ Se vedlegg 1: Resultat fra spørreundersøkelse, svar på spørsmål 5.

- Beboere får ikke lenger muligheten til å være på seniorsenteret etter å ha sluttet på dagsenter. Eldre kan ha stor glede og utbytte av tilbudet på seniorsenteret, og kan oppleve å miste et tilbud, selv om det er 1-3 dager per uke.
- Beboere vil ikke få det samme tilbudet i bofellesskap/bogrunder som på dagsenter, men kan få et annet tilbud.

Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager

Beboere som har fem dager per uke på dagsenter kan få redusert tilbudet med én dag, til fire dager.

Fordeler:

- Frigjøre kapasitet i dagsentertjenesten for å kunne gi plass til flere og nye brukere innenfor rammene. Dette fordi beboere som i dag har 5 dager på dagsenter vil få sitt dagsentertilbud re-vurdert gjennom individuelle vurderinger hvor hensynene nytte, behov og ressurser inngår. For en andel av beboere vil tilbudet som følge av re-vurderingene bli redusert fra 5 til 4 dager.
- Tiltaket vil eventuelt også kunne frigjøre en restkapasitet som kan gi grunnlag for fremtidige økonomiske besparelser
- Prioritere brukere av dagsentertjenester som bor utenfor bofellesskap/bogrunder
- Reduksjon fra 5 til 4 dager for en andel brukere etter individuelle vurderinger er et lite inngripende tiltak for hver enkelt beboer, men summen av reduksjonene vil frigi kapasitet og plasser til nye brukere, og har stor betydning for disse.
- Faglig kvalitet i tjenesten til beboere sikres ved at det skjer re-vurderinger som vurderer konsekvenser før eventuelle reduksjoner i utmåling av antall dager.

Ulemper:

- Beboere som har vært på dagsenter i mange år vil få endringer i rutiner med risiko for tap av struktur og forutsigbarhet og forverring, som tjenestene må håndtere
- Endringer i rutiner kan gi forverring i tilstand, adferd, og behov for bruk av tvang.
- Vil medføre behov for økt bemanning i boligene. Noen boliger vil kunne få flere beboere som er mer i bolig.
- Flere brukere på dagsentrene vil kunne medføre økte kostnader til transport og mer administrasjon med planlegging, drift og logistikk.

Tiltaket går for det andre ut på at det ved fremtidige tildelinger av plass på dagsenter til beboere utmåles fire dager som hovedregel, i stedet for fem dager per uke.

Fordeler:

- Frigjøre kapasitet i dagsentertjenesten for å kunne gi plass til flere og nye brukere innenfor rammene
- Prioritere brukere av dagsentertjenester som bor utenfor bofellesskap/bogrunder
- Tiltaket vil eventuelt også kunne frigjøre en restkapasitet som kan gi grunnlag for fremtidige økonomiske besparelser

Ulemper:

- Flere brukere på dagsentrene vil kunne medføre økte kostnader til transport og mer administrasjon med planlegging, drift og logistikk.

Økonomisk gevinstberegning

Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrupper får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrupper i stedet for tjenesten støttekontakt

Den økonomiske gevinsten av tiltaket er reduserte utgifter til lønn og utgiftsdekning for støttekontakter. Det er en forutsetning for gevinsten at bofellesskapet/bogruppen ikke må øke sin bemanning når beboere ikke har støttekontakt lenger. Forventet innsparing er 3.8 millioner med helårsvirkning og 1.9 millioner med delårsvirkning i 2026. Her er det lagt til grunn at inntil 20% av de som har enkeltvedtak i dag etter individuell vurdering ikke vil kunne avslutte sitt vedtak om støttekontakt.

Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper

Personalressursene på dagsenter kan enten bli overført til bofellesskapene/boggruppene eller gi tilbud til nye brukere på dagsenteret. Dersom tiltaket fører til en restkapasitet på dagsentrene ved at det blir et lavere bemanningsbehov enn i dag, kan årsverk i dagsentertjenesten reduseres. På denne måten kan det oppnås en økonomisk besparelse.

Tiltaket vil også kunne gi reduserte transportkostnader for dagsentrene. Årlig transportkostnad per bruker er fra 17.000 til 35.000 kroner for én dag i uken gjennom hele året.³⁹ For flere dager per uke multipliseres antall dager med summen over. Avtalen med Tide transport er basert på et gitt antall beboere som skal fraktes gitte distanser. En forutsetning for realisering av gevinst på transportkostnader er at antall oppdrag kan reduseres/endres innenfor avtaleperioden.

Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper

På de ordinære dagsentrene vil frigjort kapasitet kunne tilbys nye brukere innenfor eksisterende budsjetttrammer. Dersom tiltaket fører til en restkapasitet på dagsentrene ved at det blir et lavere bemanningsbehov enn i dag, kan årsverk i dagsentertjenesten reduseres. På denne måten kan det oppnås en økonomisk besparelse.

På seniorsenteret er 25 av 34 brukere beboere i ulike bofellesskap/bogrupper. Når disse beboerne får tilbud i bofellesskap/bogrupper i stedet for på seniorsenteret vil det bli frigjort mye kapasitet. Det er ulike måter dette kan gi besparelser på. De resterende seniorene (som bor i egen bolig) kan få tilbud om tilpasset dagsenterplass på andre dagsentre. Lønns- og driftsutgifter ved seniorsenteret vil da kunne gi en økonomisk besparelse (8.7 mill. som inkluderer lønn og husleie).

³⁹ Det vil si for 52 brukerdager i året.

Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager

Det er 153 beboere i bofellesskap/bogrunder som har enkeltvedtak om 5 dager på dagsenter. Dersom en stor andel av disse får redusert antall dager fra 5 til 4 vil det frigjøre mye kapasitet i dagsenterenheten. Deler av denne kapasiteten vil kunne gå til å tilby dagsenterplasser til nye brukere. Dersom det oppstår restkapasitet i dagsenterenheten samlet sett vil det kunne gi økonomiske besparelser i form av reduserte lønnskostnader og omdisponering av personell.

Tiltaket vil også kunne gi reduserte transportkostnader. Årlig transportkostnad per bruker er fra 17.000 til 35.000 kroner for én dag i uken gjennom hele året.⁴⁰ For flere dager per uke multipliseres antall dager med summen over. Avtalen om ekstern transporttjeneste er basert på et gitt antall beboere som skal fraktes gitte distanser. En forutsetning for realisering av gevinst på transportkostnader er at antall oppdrag kan reduseres/endres innenfor avtaleperioden.

Hvilket tiltak anbefales, og hvorfor?

Hensikten med denne utredningen har vært å vurdere tiltak som kan bidra til at kommunens helse og omsorgstjenester blir økonomisk bærekraftig og at ressursene brukes der de trengs mest. Vi har utredet hvilke sosiale tiltak og aktivitetstilbud som i dag finnes for beboere i privatinitierte bogrunder og bofellesskap for psykisk utviklingshemmede. Utredningen viser at beboere i bofellesskap/bogrunder har mange sosiale tiltak og aktivitetstilbud. Mange beboere har tjenestene støttekontakt og dagsenter i tillegg til dette.

Arbeidsgruppen anbefaler derfor å endre dagens tildelingspraksis for sosiale tiltak og aktiviteter som er vedtaksbaserte (alternativ 1). Vi anbefaler at samtlige fire tiltak gjennomføres. I det følgende grunngis dette.

Tiltak 1: Beboere i bofellesskap/bogrunder får som hovedregel tilbud om sosiale tiltak og aktiviteter i bofellesskap/bogrunder i stedet for tjenesten støttekontakt

Personer som bor i bofellesskap/bogrunder, mottar allerede ulike sammensatte kommunale tjenester som innebærer miljøtilrettelegging og sosial oppfølging. Kommunen vurderer tjenesten støttekontakt til beboere i bofellesskap/private bogrunder til å være en ekstra tjeneste som kommer i tillegg til allerede etablerte tjenester som per i dag finnes i de ulike boformene. Beboerne vil fortsatt få tilbud om sosiale tiltak/aktiviteter, men aktiviteter vil bli gitt i en annen form, og da av de ansatte i bofellesskapet og ansatte i de privatinitierte bogrunderne.

Trondheim kommune og Bjørnafjorden kommune er eksempler på andre kommuner som har innført en tildelingspraksis slik det foreslås i tiltak 1. Både Trondheim⁴¹ og Bjørnafjorden tildeler kun unntaksvis støttekontakt til beboere i bofellesskap. Brukere som flytter i

⁴⁰ Det vil si for 52 brukerdager i året.

⁴¹ [Tjenestebeskrivelse - tjenestestandarder og retningslinjer 2024 siste versjon 22.10.24](#)

bofellesskap, får muntlig informasjon + varsel om opphør av tjenesten. I Trondheim er praksis at bruker får beholde støttekontakt i ca. et år etter innflytting.⁴²

Tiltak 2: Beboere som i liten grad kan nyttiggjøre seg dagsentertilbudet vil i stedet få aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper

Tildeling av dagsenterplass til beboere i bofellesskap/bogrupper blir behovsprøvd. Vurderingen skal inkludere og veie hensynet til beboerens forventede nytte av dagsentertilbud, betydningen tilbudet har for hans/hennes mestring og funksjon, samt hensynet til dagsentertjenestene sine ressurser.

Aktivitetstilbudet i bofellesskap/bogrupper vil være annerledes og organisert på en annen måte. Beboere som har lite utbytte av en plass på dagsenter får i stedet aktivitetstilbud i bofellesskap/bogrupper. Tiltaket vil medføre at dagsentertjenesten får frigjort kapasitet til andre som har større nytte av tilbudet. Kommunen får mulighet til å prioritere dagsentertilbudet til de som kan nyttiggjøre seg det mest. Tiltaket bygger på Helsedirektoratets nye prioriteringsveileder for de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Det understøtter kommunens ansvar for å sørge for at tjenestene fordeles på alle som har et behov innenfor de ressurser som dagsentertjenesten har. På denne bakgrunn anbefales tiltaket.

Tiltak 3: Eldre beboere vil få et aktivitetstilbud i bofellesskap/ bogrupper i stedet for dagsenter

Det innføres en øvre aldersgrense på 62 år for beboere som har plass på dagsenter og seniorsenter. Beboere som slutter på dagsenteret før oppnådd aldersgrense, får ikke plass på seniorsenter, men får i stedet aktiviteter i bofellesskap/bogrupper.

En øvre aldersgrense vil skape forutsigbarhet for beboere, bofellesskap/bogrupper og dagsentertjenesten for når dagsenterplassen opphører. Dermed legges det til rette for planlegging av gode overganger. I et bærekraftperspektiv er det viktig å styre bruken av dagsentertjenesten slik at det jevnlig frigjøres kapasitet til nye brukere. Eldre beboere er i annen livsfase og kan få et tilpasset tilbud i egen bolig. Bofellesskap/bogrupper må gi aktiviteter innenfor de rammer de har.

Arbeidsgruppen har ikke funnet eksempler på andre kommuner som har en absolutt øvre aldersgrense for beboere på dagsenter, men de har en jevn nedtrapping i bruken. Dagsenter er ikke en lovpålagt tjeneste, og kommunen har anledning til å sette en øvre aldersgrense.

Dagsentertjenesten vil spare transportkostnader og tiltaket vil redusere tilstrømmingen av nye brukere til seniorsenteret. Forslaget kan gi potensialet for økonomiske besparelser ved redusert drift på seniorsenter.

Noen beboere som slutter på dagsenter/seniorsenter på grunn av aldersgrensen kan være i målgruppen for kultur-, aktivitet- og fritidstilbudene til utviklingshemmede som formidles av Etat for bibliotek og kultur.

Tiltak 4: Beboere kan som hovedregel få utmålt inntil fire dager på dagsenter i stedet for fem dager

De som berøres av tiltaket vil fremdeles ha et dagsentertilbud. Gjennom individuelle vurderinger av utmåling av antall dager sikres faglig kvalitet i tjenesten og eventuelle uønskede konsekvenser for beboere kan forebygges. Individuelle vurderinger gir grunnlag for å planlegge gode overganger ved endring i utmåling. En hovedregel om at nye beboere kan få inntil 4 dager vil skape forutsigbarhet for beboer, bofellesskap/bogrunder og dagsentertjenesten.

Tiltaket frigjør kapasitet i dagsentertjenesten, og vil sammen med tiltak 2 og 3 legge til rette for at kommunen klarer å gi plass til nye brukere innenfor rammene

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Det må lages en implementeringsplan som gir føringer for fremdrift, ansvarsfordeling og hvordan endringene skal forankres:

- Det må utarbeides skriftlige kriterier for tildeling og utmåling av støttekontakt og dagsentertjeneste til beboere i bofellesskap/bogrunder.
- Rutiner og maler for dokumentering av aktiviteter/aktivitetsplaner for beboere i bofellesskap/bogrunder må gjennomgås.
- Rutiner, arbeidsprosesser, kartleggingsskjema og vedtaksmaler til bruk i saksbehandling må gjennomgås justeres ved behov, jf også ny prioriteringsveileder. Rutiner, maler m.m. gjøres kjent blant medarbeidere i aktuelle tjenester.
- Systematisk informasjons- og forankringsarbeid i henhold til interessentanalyse og kommunikasjonsplan som ligger vedlagt denne utredningen.
- Informasjon om tjenestene og kriteriene for målgruppen for tjenestene må kommuniseres på kommunens nettsider.

Vedlegg:

Vedlegg 1: Resultat av spørreundersøkelsen

Vedlegg 2: Utredning vedrørende handlingsrom – Sosiale tiltak og aktiviteter

Vedlegg 3: Forenklet interessentanalyse

Vedlegg 4: Risikovurdering

Vedlegg 5: Mandat